

Μετασχηματίζουσα Μάθηση μέσα από την Αισθητική Εμπειρία

ΣΧΕΔΙΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ 3^ο

Μετασχηματίζοντας τις πεποιθήσεις μας για το μετανάστη και το μεταναστευτικό.

- Ομάδα στόχος : μαθητές Γ΄ Γυμνασίου στο μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας.

ΣΤΟΧΟΙ: Στο τέλος αυτού του μαθήματος θέλουμε οι μαθητές μας να :

1. **Διαμορφώνουν** κριτικά ερωτήματα.
2. **Ορίζουν** τα σημεία που χρειάζονται να εξεταστούν, συζητηθούν.
3. **Συνδέουν** τα έργα τέχνης με τα κριτικά ερωτήματα
4. **Συζητούν, εκφράζουν άποψη** για ένα έργο τέχνης νιώθοντας ασφαλείς και σίγουροι.
5. **Αναγνωρίζουν και διακρίνουν στον εαυτό τους ή έξω από αυτόν** στερεοτυπικές αντιλήψεις σε σχέση με τη Μετανάστευση.
6. **Συγκρίνουν** αντιλήψεις και **διαπιστώνουν** αλλαγή ή οποιαδήποτε μετακίνηση στη διάρκεια της εκπαίδευσης.
7. **Παρουσιάζουν** προφορικά και γραπτά την ομαδική δουλειά που έχουν κάνει.
8. **Ενθαρρυνθούν** να έρχονται στη θέση κάποιου άλλου και να φαντάζονται πώς βίωνε κάποια πράγματα.

- **ΔΙΑΡΚΕΙΑ :** δύο ή τρία δώρα
- **Μέσα και υλικά :**

Προτζέκτορας, λάπτοπ, ηχεία, λευκός ή μαύρος πίνακας, μαρκαδόροι ή κιμωλία, Flip chart, σελίδες A4, στυλό, μολύβια, αστεία αυτοκόλλητα ή καρτ ποστάλ .

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ΤΙΤΛΟΣ : «Δυο γενιές ξενιτιά στο ελληνικό τραγούδι»

1^ο δίωρο

ΣΤΑΔΙΟ 1^ο

Οι μαθητές περπατάνε στο χώρο με ένα συγκεκριμένο ρυθμό που κρατάμε με παλαμάκια, με το βήμα ή χτυπώντας κάποιο μέλος του σώματός μας. Στη συνέχεια ελεύθερα όποιος θέλει μπορεί να αυτοσχεδιάσει πάνω στο ρυθμό αυτό. Σταματάμε και μένουμε ακίνητοι σαν παγωμένοι με το σήμα.

Ο εμπυχωτής ακουμπά κάποιους οι οποίοι μένουν ακίνητοι εκεί που είναι, σαν αγάλματα.

Οι υπόλοιποι καλούνται να δώσουν τίτλους-λεζάντες στα **αγάλματα**.

Σε επόμενη φάση απαντούν στις εξής ερωτήσεις:

- Τι βλέπω;
- Τι νομίζω ότι αισθάνονται;
- Τι μπορεί να σκέφτονται;
- Τι εκφράζουν;
- Τι σχέσεις έχουν μεταξύ τους;
- Τι νομίζω ότι συμβαίνει;
- Τι συναισθήματα μου γεννούνται;

Όλες οι δραστηριότητες γίνονται με βάση τι λέει το κοινό και όχι ο καλλιτέχνης ή ο εμπυχωτής. Το σώμα μιλά από μόνο του, δε στήνεται. Από τις εικόνες που δημιουργούνται προκύπτει ίσως ένα θέμα, ένας τίτλος.

Β. Στη συνέχεια, **δίνονται θέματα** και με το σύνθημα όλοι παίρνουν μια θέση στο χώρο. Τα θέματα: σπίτι, θάλασσα, τραγούδι. Στο «τραγούδι» φτιάχνουν ομαδικές εικόνες, δίνουμε τίτλους.

Πότε η θέση/στάση του σώματος είναι απλά περιγραφική; Πώς μετατρέπεται σε εκφραστική; (πχ δεν αναπαριστώ κάποιον που κολυμπάει, αλλά την αίσθηση που μου προκαλείται στο άκουσμα της λέξης «θάλασσα»).

ΣΤΑΔΙΟ 2^ο

Οι μαθητές είναι χωρισμένοι σε ομάδες των 4 ή 5 και τους δίνεται η εξής εργασία να γίνει στην ομάδα : α)όλοι με τη σειρά αναφέρουν το αγαπημένο τους τραγούδι, γιατί το αγαπούν τι σκέπτονται – αισθάνονται όταν το ακούν .β)Όλοι απαντούν στο ερώτημα « γιατί θα έγραφα ένα τραγούδι» γ)Μια ιστορία σε σχέση με εμένα και ένα τραγούδι.

Με υλικό το περιεχόμενο των παραπάνω απαντήσεων για το οποίο έχουν κρατηθεί σημειώσεις στην ομάδα η ομάδα φτιάχνει αφίσα ή κολλάζ δίνει τίτλο και παρουσιάζει στην ολομέλεια (ο Γραμματέας και αυτός που θα παρουσιάσει έχουν οριστεί από την αρχή της εργασίας)

Γίνεται συζήτηση στην ολομέλεια μετά τις παρουσιάσεις και μπαίνει το θέμα «το τραγούδι σαν έκφραση, το τραγούδι ενδυνάμωση, το τραγούδι για την ξενιτιά»

ΣΤΑΔΙΟ 3^ο

1. Ας διαμορφώσουμε τα κριτικά ερωτήματα τα οποία και θα διερευνήσουμε μαζί:

Με αφορμή τις αφίσες των μαθητών και τη συζήτηση που ακολούθησε αλλά και ό τι άλλο σκέπτονται σχετικά, γίνεται συζήτηση στην ολομέλεια ή επιστρέφουν στις ομάδες των 4 ατόμων και συμφωνούν σε τρία ερωτήματα τα οποία χρειάζονται διερεύνηση. Αν επιλεγεί ο 2^{ος} τρόπος παρουσιάζονται τα ερωτήματα κάθε ομάδας από τον εκπρόσωπο και στη συνέχεια η ολομέλεια καταλήγει στα 3 – 4 επικρατέστερα. Τα ερωτήματα σημειώνονται κάπου που όλοι μπορούν να τα βλέπουν.

Στο 3^ο στάδιο μπορεί εναλλακτικά να γίνει ένα διάλειμμα κατά το οποίο ο εκπαιδευτής μπορεί να διαμορφώσει τα ερωτήματα όπως διαπιστώνει ότι χρειάζεται να συζητηθούν στη συγκεκριμένη ομάδα εκπαιδευομένων και να τα δώσει εκείνος στους εκπαιδευόμενους διαμορφώνοντας ίσως πάνω από τρία για να διαλέξουν.

2^ο δίκωρο

ΣΤΑΔΙΟ 4^ο

- 1.Ο εκπαιδευτής μπορεί να προτείνει 4 - 5 έργα τέχνης και η ομάδα μπορεί να επιλέξει τα δύο (εδώ θα διαλέξουμε τρία από τα 4 για να καλύψουμε 60 χρόνια, δυο γενιές μουσικής αλλά και ξενιτειάς)

α)το αστέρι του Βοριά. Μάνος Χατζηδάκης, Νίκος Γκάτσος (1963)

https://www.youtube.com/watch?v=A_p6_PwVrD4

Τ' αστέρι του βοριά
θα φέρει η ξαστεριά
μα πριν φανεί μέσα από το πέλαγο πανί
θα γίνω κύμα και φωτιά
να σ' αγκαλιάσω ξενιτιά

Κι εσύ χαμένη μου Πατρίδα μακρινή
θα γίνεις χάδι και πληγή
σαν ξημερώσει σ' άλλη γη

Τώρα πετώ για της ζωής το πανηγύρι,
Τώρα πετώ για της χαράς μου τη γιορτή

Φεγγάρια μου παλιά
καινούρια μου πουλιά
διώχτε τον ήλιο και τη μέρα απ' το βουνό

για να με δείτε να περνώ
σαν αστραπή στον ουρανό.

β) Βασίλης Τσιτσάνης «Τα λιμάνια» (1960)

<https://www.youtube.com/watch?v=vqmf-BJnknw>

Το πλοίο θα σαλπάρει για λιμάνια ξένα
για λιμάνια ξένα,
μαζί του θα σε πάρει, αγάπη μου, και σένα
μακριά από μένα.

Την καρδιά μου ο πόνος την πληγώνει
και στο κλάμα βραδιάζει και νυχτώνει.

Φεύγεις, αγάπη μου, φεύγεις, χαρά μου,
πάρ' τις ελπίδες μου, τα όνειρά μου,
γρήγορα να 'ρθεις πάλι κοντά μου, ω, ω, ω, ω.
Το πλοίο θα σαλπάρει για λιμάνια ξένα
για λιμάνια ξένα.

Το πλοίο θα σαλπάρει για λιμάνια ξένα
για λιμάνια ξένα,
μαζί του θα σε πάρει, αγάπη μου, και σένα
μακριά από μένα.

Κάθε ώρα για μένα θα `ναι χρόνος,
θα με τρώει της ξενιτιάς ο πόνος.

Φεύγεις, αγάπη μου, φεύγεις, χαρά μου,
πάρ' τις ελπίδες μου, τα όνειρά μου,
γρήγορα να 'ρθεις πάλι κοντά μου, ω, ω, ω, ω.
Το πλοίο θα σαλπάρει για λιμάνια ξένα
για λιμάνια ξένα.

γ) Γιώργος Πετροπουλέας, « ο ζωντανός ο χωρισμός», Ρεμπέτικο. (1939)

<https://www.youtube.com/watch?v=vriWUfeXPXI>

Για κάθε πόνο και καημό ευρέθηκε βοτάνι
μα ο καημός του χωρισμού δεν ημπορεί να γειάνει

Οι πίκρες και τα βάσανα με τον καιρό ξεχνιούνται
τα μάτια όμως π' αγαπάς ποτέ δεν λησμονιώνται

Για να ξεχάσεις κι αν θα πας σε ξένη μέσα χώρα
θα τη ν θυμάσαι και θα κλαις του χωρισμού την ώρα

Μείνε καρδιά μου άρρωστη με συντροφιά το κλάμα
ν' αγαπηθείς να χωριστείς πες πως το έχεις τάμα

δ) «Του ξενιτεμένου η μάνα» (1980)

Στίχοι: Λευτέρης Παπαδόπουλος

Μουσική: Στέλιος Βαμβακάρης

Ερμηνεία: Βίκυ Μοσχολιού

<https://www.youtube.com/watch?v=mb1γΧΟΥPTγA>

Η ξενιτιά δεν είναι για τον ξένο,
για το φτωχό, για τον κατατρεγμένο
μα μόνο για τη μάνα που τονε καρτερεί
και λιώνει η ψυχή της σα χάσικο κερί.

Εσύ ξενιτεμένος στη μαύρη ξενιτιά
εσύ ορφανεμένος μα γω μες τη φωτιά...

Η ξενιτιά δεν είναι ένα ταξίδι,
πικρό ψωμί και χιόνι για στρωσίδι
το γράμμα που διαβάζω ατέλειωτες βραδιές
και το φυλάω στον κόρφο σα να' χω δυο καρδιές.

Εσύ ξενιτεμένος στη μαύρη ξενιτιά

-Είναι πολύ σημαντικό να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στη συσχέτιση μεταξύ του έργου τέχνης και της δυσλειτουργικής άποψης, καθώς και στην κρίσιμη ερώτηση που καθορίστηκε στο προηγούμενο στάδιο.

Έργα Τέχνης	Η σχέση ανάμεσα στο έργο τέχνης και στο ερώτημα - άποψη που έχει επιλεγεί να εξεταστεί		
	1 ^ο ερώτημα:	2 ^ο ερώτημα:	3 ^ο ερώτημα:
1ο			
2ο			
3ο			

ΣΤΑΔΙΟ 5^ο

Οι μαθητές ακούνε το τραγούδι και παίρνουν φωτοτυπία με τους στίχους. Στη συνέχεια εμβαθύνουν στο έργο με τις ερωτήσεις από το μοντέλο του Perkins

Μοντέλο του Perkins (1994):

Η προσέγγιση του έργου τέχνης, σύμφωνα με τον Perkins, ακολουθεί τέσσερις φάσεις:

α) Στην πρώτη φάση, ο εκπαιδευόμενος καλείται να παρατηρήσει το έργο τέχνης προσεκτικά, αργά, για όσο χρόνο θέλει, χωρίς να το ερμηνεύσει ή να το κρίνει. Ουσιαστικά πρόκειται για τη φάση που δημιουργούνται οι προϋποθέσεις προετοιμασίας του παρατηρητή για την ενεργοποίηση της σκέψης του. Στη συνέχεια του ζητείται να εκφράσει τις πρώτες του επιφανειακές παρατηρήσεις, καθώς και να απαντήσει σε μια σειρά από ερωτήσεις, όπως για παράδειγμα:

- **Ποιες είναι οι πρώτες σκέψεις σας, οι πρώτες αντιδράσεις σας, τα πρώτα συναισθήματά σας, τα πρώτα ερωτήματά σας;**
- **Παρατηρείτε στο έργο τέχνης κάτι ενδιαφέρον;**
- **Τι έχετε ανάγκη να διευκρινιστεί περισσότερο;** (Κόκκος, 2009 α · Μέγα, 2010).

β) Στη δεύτερη φάση οι εκπαιδευόμενοι παρατηρούν το έργο με ανοιχτή σκέψη και δημιουργική διάθεση, χωρίς να αναζητούν ακόμη οριστικά συμπεράσματα. Στο σημείο αυτό απαιτείται από τον παρατηρητή να μη λαμβάνει τίποτα ως δεδομένο, αλλά να επεξεργάζεται όλες τις πιθανές παραμέτρους με μια πιο δημιουργική ματιά. Πιθανές ερωτήσεις σε αυτή τη φάση μπορεί να είναι για παράδειγμα:

- **Υπάρχει ένα γεγονός ή μια «ιστορία», που δεν είχατε δει πριν;**
- **Ποιες εκπλήξεις υπάρχουν στο έργο; (λ.χ. παράξενα αντικείμενα, χρωματικοί συνδυασμοί, ένα στοιχείο «κλειδί», ένταξη των προσώπων στο χώρο, κ.λπ.).**
- **Αναζητήστε το «μήνυμα» του έργου και πιθανούς συμβολισμούς** (Κόκκος, 2009 α · Μέγα, 2010).

γ) Στην τρίτη φάση οι εκπαιδευόμενοι με βάση όσα στοιχεία άντλησαν από τις δύο προαναφερόμενες φάσεις, παρατηρούν το έργο λεπτομερειακά και σε βάθος, εκφράζουν συναισθήματα, εμβαθύνουν, προσπαθούν να δώσουν απαντήσεις στα ερωτήματά τους, να εξάγουν συμπεράσματα και να διαπιστώσουν τα βαθύτερα

νοήματα που κρύβει το εικαστικό έργο, λειτουργώντας κριτικά. Απαντούν σε ερωτήσεις, όπως:

- Ποια από τα στοιχεία του έργου (τεχνικά ή θεματικά) προσδίδουν σημασίες-βαρύτητες;

- Ποιες απαντήσεις δίνετε τώρα στα βασικά ερωτήματα που επεξεργαστήκατε έως εδώ; (Κόκκος, 2009α).

δ) Τέλος, κατά τη διάρκεια της τέταρτης φάσης, η οποία ουσιαστικά είναι η φάση της ολιστικής παρατήρησης, οι εκπαιδευόμενοι ξαναβλέπουν το έργο συνθετικά, λαμβάνοντας υπόψη την εμπειρία των προηγούμενων φάσεων και αναστοχάζονται σχετικά με αυτό (Κόκκος, 2009 α · Μέγα, 2010). Στην τέταρτη φάση μπορούν να δοθούν και κάποιες πληροφορίες για τα τραγούδια, το συνθέτη, την εποχή.

Η ίδια διαδικασία ακολουθείται σε όλα τα έργα τέχνης που έχουν επιλεγεί για επεξεργασία, ενώ οι ιδέες που προκύπτουν κάθε φορά συσχετίζονται με στοιχεία του προς εξέταση θέματος, ενισχύοντας τον κριτικό στοχασμό γύρω από αυτό. Αντί για την ατομική εργασία των εκπαιδευομένων, η ίδια διεργασία μπορεί να γίνει μέσα από ομάδες, οι οποίες παρουσιάζουν τις ιδέες τους στην ολομέλεια και γίνεται συνθετική αποτίμηση των απόψεων.

3^ο δώρο

ΣΤΑΔΙΟ 6^ο

- Οι μαθητές στις ομάδες που έκαναν το αρχικό κολλάζ αναλαμβάνουν να κάνουν ένα δεύτερο κολλάζ - αφίσα στο οποίο χρειάζεται να συνθέσουν τις ιδέες του αρχικού και την εμπειρία από τη μελέτη των τραγουδιών (συναισθήματα, απόψεις που ακούστηκαν, θέσεις, διαφωνίες ή συγκλίσεις)
- Συγκρίνουν το καινούριο κολλάζ με εκείνο που είχαν δημιουργήσει κατά το 2^ο Στάδιο και σημειώνουν τυχόν αλλαγές, τροποποιήσεις...
- Γίνεται συζήτηση στην ολομέλεια όπου όλες οι ιδέες και οι προτάσεις που προέκυψαν συντίθενται.

Τα δυο κολλάζ που ετοίμασε η κάθε ομάδα, οι τυχόν αλλαγές που σημειώθηκαν και οι τελικές σκέψεις που προέκυψαν μέσα από τη σύνθεση έχουν καταγραφεί και αναρτώνται στην αίθουσα.

Κλείσιμο – αξιολόγηση

Κλείνουμε με μία λέξη ή φράση και ένα συναίσθημα που εκφράζουν την εμπειρία μας από την ενότητα

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Κόκκος, Α. (2009 α). Μετασχηματίζουσα μάθηση μέσα από την αισθητική εμπειρία. *Εισήγηση στο 8th International Transformative Learning Conference*, που διοργανώνει το Columbia University στις Βερμούδες, 18-20/11/2009. Ανακτήθηκε στις 10/10/2018 από http://edu4adults.blogspot.com/2010/03/blog-post_09.html.
- Κόκκος, Α. (2009 β). Ανάπτυξη της δημιουργικότητας μέσα από την επαφή με την τέχνη. *1^ο Πανελλήνιο Διεπιστημονικό Συνέδριο Τέχνης και Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης*. Ανακτήθηκε στις 11/10/2018 από http://www.ekke.gr/estia/Cooper/Praktika_Synedrio_Evgenidio/Files/Text_files/II_Kentrikes_Eisigiseis/Kokkos_k_eisigisi.pdf.
- Κόκκος, Α. (2009 γ). *Μετασχηματίζουσα Μάθηση μέσα από την Αισθητική Εμπειρία: Θεωρητικό πλαίσιο και μέθοδος εφαρμογής*. Ανακτήθηκε στις 11/10/2018 από http://www.adulteduc.gr/images/mm_aisthitiki_empeiria.pdf.
- Κόκκος, Α. και συνεργάτες (2011): *Εκπαίδευση μέσα από τις τέχνες*. Αθήνα, Μεταίχμιο.
- Μέγα, Γ. (2010). Η ορατή σκέψη στην εκπαίδευση ενηλίκων: πρόταση μεθοδολογίας. Στο Δ. Βεργίδης & Α. Κόκκος (επιμ.), *Εκπαίδευση Ενηλίκων, διεθνείς προσεγγίσεις και ελληνικές διαδρομές*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Ράικου, Α. (2013). *Εκπαίδευση ενηλίκων και τριτοβάθμια εκπαίδευση: διερεύνηση δυνατότητας για ανάπτυξη κριτικού στοχασμού μέσα από την αισθητική εμπειρία σε εκπαιδευόμενους εκπαιδευτικούς*. Διδακτορική διατριβή. Πάτρα: Τμήμα επιστημών της εκπαίδευσης και της αγωγής στην προσχολική ηλικία (ΤΕΕΑΠΗ), Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Freire, P. (1974). *Η αγωγή του καταπιεζόμενου*. Αθήνα: Εκδόσεις Ράππα.
- Mezirow, J. και συνεργάτες (2009). *Η μετασχηματίζουσα μάθηση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Perkins, D. (1994): *The intelligent eye: learning to think by looking at art*. Harvard Graduate School of Education.
- Βιωματικές - θεατρικές ασκήσεις: Σεμινάριο: «Τεχνικές θεάτρου και βιωματικής μάθησης στα ανθρώπινα δικαιώματα και τους πρόσφυγες» στα ανθρώπινα δικαιώματα και τους πρόσφυγες» Στα πλαίσια του προγράμματος "**κι αν ήσουν εσύ;**" από το Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην εκπαίδευση www.theatroedu.gr